

Szakmai zárójelentés

Magyarország honfoglalás kori és kora Árpád-kori sírleletei (K 84159)

című OTKA projektünk

2011. február 1-től 2015. január 31-ig tartó 4 éves időszakának elért eredményeiről

Az OTKA 2010-es őszi pályázati fordulójában szereplő, K 84159 számú, *Magyarország honfoglalás kori és kora Árpád-kori sírleletei* című pályázatunk, mely a korábbi nyertes korpusz pályázataink (T 018182, T 030090, K 46883) szerves folytatásának tekinthető, egy több évtizedes távlatú komplex projekt részeként – az OTKA támogatásának köszönhetően – 2011. február 1-től sikerrel indulhatott meg, zökkenőmentesen zajlott négy évig és zárult le 2015. január 31-ével. Pályázatunk nemcsak problémamentes volt, de – vélekedésünk szerint – kiemelkedően eredményes is, tekintettel arra, hogy a negyedik év végére az eredeti pályázatunk vállalásait jóval meghaladó eredményeket produkálva jutottunk el a jelenlegi zárójelentés elkészültéig.

Mivel az eredetileg megpályázott mintegy 26.688.000 Ft helyett 2010-ben 6 millió forinttal kevesebb támogatásban részesültünk, azaz a pályázat főösszege 20.738.000 Ft lett, ezért az OTKA illetékes kollégiumánál szerződésmódosítást voltunk kénytelenek kezdeményezni. Ebben a kérvényben – hivatkozva a csökkentett támogatási összegre – az eredetileg vállalt projektelemek közül kettő: Merva Szabina 10–11. századi sírkerámiákat feldolgozó munkája (valamint az ehhez kapcsolódó archeometriai vizsgálatok), illetve a Révész László és Türk Attila által vállalt Hódmezővásárhely és környékének 10–11. századi sírleleteit feldolgozó kutatás kikerültek a végleges projektből (és az aláírt támogatási szerződésből), ugyanakkor beemelésre került egy új elem, Horváth Ciprián Győr-Moson megyei korpusz munkálatai.

A több mint 20%-kal csökkentett támogatás ellenére tehát mégis csupán egyetlen „modullal” vállaltunk kevesebbet. Egyúttal az eredeti költségvetésbe beállított nyomdaköltségek is kikerültek a végleges szerződésből, s egyúttal jeleztük, hogy a kutatási folyamat során elkészült kéziratok nyomdai kiadására pótlólagos támogatási igénnyel az OTKA publikációs pályázataink fogunk egyedi – az időközben elkészült kéziratokhoz kapcsolódó – pályázatokkal elindulni. Ez az elképzelés szerencsére maradéktalanul beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Úgy véljük, hogy az OTKA K és a folyamatosan pályázott OTKA PUB jelű pályázataink kombinációjával sikerült valóban felülmúlni a kutatási terv eredeti vállalásait, hiszen az ott rögzített 4 nyomdakész kézirat helyett összesen 3 nagy terjedelmű munka (összesen 4 kötetben) már most sem csak nyomdakész kéziratban áll rendelkezésre, hanem ezek mindegyike már kiadásra is került, egy további munka pedig már nyomdai előkészítési fázisban van (ez utóbbi esetében is már aláírásra került a OTKA PUB-K szerződés és a pályázati forrás már a rendelkezésünkre áll), de elkészült egy ötödik munka

teljes kézírata is, amelynek megjelentetésére már ugyancsak beadásra került egy újabb OTKA PUB-K jelű pályázat.

A részletek:

A 90-es évek eleje óta zajló korpusz munkálatok viszonylag lassabb ütemben zajlottak a 2010-es évek elejéig, a kutatások koordinálásával megbízott két kutató, Kovács László és Révész László ezért úgy döntött, hogy komolyabb sebességi fokozatba kapcsolja és új alapokra helyezi a munkálatokat. Az új alapra helyezés koncepciója az volt, hogy a munkálatok két vezetője, valamint a kutatások során elkészült kötetek szerkesztői, Kovács László és Révész László a folyamatos, gördülékeny munka biztosítása érdekében egy fiatal, de mégis komoly szerkesztési gyakorlattal rendelkező régész kolléga teljes állásban való felvételét javasolták. 2011. február 1-től így került sor a projektben dolgozó fiatal kolléga, Felföldi Szabolcs alkalmazására és az ő munkájához elengedhetetlen informatikai eszközök (laptop, programok stb.) beszerzésére. Az ő feladata a szerteágazó munkafolyamatok összefogása, levezénylése volt: többek között a résztvevőkkel való folyamatos kapcsolattartás, a kutatásokhoz kapcsolódó munkálatok pl. rajzoltatás megszervezése, az ehhez kapcsolódó egyetemi közbeszerzések (webráztatások) folyamatos lebonyolítása, a pénzügyek menedzselése, de az ő feladata volt az elkészült kéziratok szerkesztése, az OTKA PUB pályázatok összeállítása és benyújtása, de ő szervezte a projekthez kapcsolódó workshopot is. Révész László és Kovács László pedig saját kutatásaik mellett szakmai felügyeletet adtak a projektnek, stratégiai döntéseket hoztak és egyúttal ellátták a korpusz könyvsorozat sorozatszerkesztői tisztét is.

A szerződésünkben végül összesen hat térség 10–11. századi temetőanyagainak vizsgálatát és feldolgozását vállaltuk. Ezek a térségek, temetők egytől-egyig kiemelkedő fontosságúak a korszak kutatása szempontjából.

A pályázati ciklus első felében egy anyagát, módszereit (és terjedelmét), valamint földrajzi fókuszát tekintve is kiemelkedő fontosságú anyag elkészítése állt a középpontban. Gáll Erwin a Erdélyi-medence, a Partium és a Bánság 10–11. századi sírleleteit gyűjtötte össze és adta közre, s ezzel egyedülálló vállalkozást hajtott végre. A könyv sikerrel pályázott az OTKA publikációs pályázatán (PUB-K 106589), s ezáltal lehetővé vált 2012 végére nyomdába küldése. A könyv bemutatására a Magyar Tudományos Akadémián az MTA Bölcsészettudományi Intézetének igazgatója, Dr. Fodor Pál és a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának akkori dékánja, Dr. Csernus Sándor jelenlétében és közreműködésével került sor 2013 elején. Úgy véljük az elkészült kétkötetes monumentális munka a honfoglalás és kora Árpád-kor megkerülhetetlen alpművévé vált (Gáll Erwin: *Az Erdélyi-medence, a Partium és a Bánság 10–11. századi temetői, szórvány- és kincsleletei I–II*. Szeged 2013. [Magyarország honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei 6.] ISBN 978-963-306-197-8)

A projekt második fókuszpontja, a nyíri Mezőség 10–11. századi temetőanyagának vizsgálata volt. A munkálatokat Tóth Anikó végezte el maradéktalanul. A szerző munkálatai (amely egy megvédett doktori értekezésre épültek) a nyíri Mezőség honfoglalás és kora Árpád-kori temetkezéseire koncentráltak. Szerencsére e kötet esetében is sikerrel pályáztunk az OTKA-nál (PUB-K 110149). A kötet végül 2014 tavaszára készült el (Tóth Anikó: *A nyíri Mezőség a 10–11. században*. Szeged 2014. [Magyarország honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei 7.] ISBN: 978-963-306-248-7 A térség vonatkozásában tehát egy vadonatúj monográfia áll rendelkezésünkre.

A projekt harmadik fókuszpontjában Horváth Ciprián Győr és Moson megyék anyagát feldolgozó kutatása állt. A szerző szélesebb kontextusba helyezve a terület 10–11. századi leletanyagát a Kelet-Alpok vidékének vonatkozó korabeli leletanyagát is áttekintette, így nemzetközi szempontból is kiemelkedő jelentőségű munka született. Az elnyert publikációs pályázatnak köszönhetően (PUB-K 111839) örömmel mondhatjuk, hogy ez a kötet is

megjelent már 2015 februárjában (Horváth Ciprián: *Győr és Moson megyék honfoglalás és kora Árpád-kori temetői és sírleletei*. [Magyarország honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei 8.] Szeged 2015. ISBN: 978-963-306-308-8).

A projekt negyedik, kiemelkedő fontosságú eleme a tiszaluci temető és a Taktaköz 10–11. századi temetőinek vizsgálata, melyet a sorozat egyik szerkesztője, Kovács László vállalt el. A munkálatok gerincét a 11. századi tiszalúc-sarkadpusztai temető vizsgálata képezte. A temetkezési szokásokra és a leletekre kiterjedő komplex feldolgozást Lengyel Imre paleoszerológiai és Pap Ildikó metrikus antropológiai vizsgálati eredményei egészítik ki; a kettős embertani feldolgozás lehetőséget nyújtott a két módszer öszevetésére is. A kézirat teljesen elkészült, már zajlanak a szerkesztési és nyomdai előkészítő munkálatok is. Az elnyert OTKA publikációs pályázat (PUB-K 114619) segítségével még ez évben (2015-ben) megjelenik a kötet (Kovács László: *A Taktaköz 10–11. századi sír- és szórványleletei, valamint a tiszalúc-sarkadi 11. századi temető*. [Magyarország honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei 9.] Szeged [megjelenés alatt – 2015]).

A pályázat ötödikként megjelölt célja a kalocsai Sárköz 10–11. századi temetőanyagának feldolgozása volt. Olyan temetők vizsgálata állt a kutatópáros (Gallina József Zsolt és Varga Sándor) anyaggyűjtésének középpontjában, mint pl. a kiemelkedő fontosságú 200 síros homokmégyi temető. A temetők régészeti feldolgozása mellett már elvégzett fémvizsgálati eredmények, antropológiai, etimológiai, névelemzési vizsgálatok is hozzájárultak a szerzőpáros sikeres kutató- és elemző munkájához. Egy igen komoly terjedelmű, rendkívül adatgazdag kézirat készült el, mely alapján a napokban benyújtásra került egy újabb OTKA publikációs pályázat (PUB-K 117197). Reményeink szerint – amennyiben elnyerjük a támogatást – akár még ez év végén, de legkésőbb 2016 elején ez a kötet is gyarapíthatja a korpusz kötetek sorát (Gallina Zsolt – Varga Sándor: *A Duna–Tisza közének honfoglalás és kora Árpád-kori temetői, sír- és kincsleletei I. A Kalocsai Sárköz a 10–11. században*. [Magyarország honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei 10.] Szeged [megjelenés alatt – 2015–2016?]).

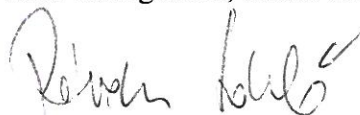
S végül a vállalt hatodik modul középpontjában a történelmi Komárom, valamint Esztergom megye 10–11. századi leletanyaga állt. A Felvidéken, Szlovákia területén 1918 után talált leleteket Dr. Nevizánszky Gábor [Archeologický ústav SAV] feldolgozta. A kézirat elkészült, a sorozat szerkesztőinél van. Hamarosan megkezdődhet kiadásra való előkészítése is. A munka másik felét a történelmi (1918 előtti határokkal rendelkező) Komárom és Esztergom vármegyék területén előkerült 10. és 11. századi sírok és szórványleletek felgyűjtését, elemzését Prohászka Péter vállalta. Reményeink szerint ebből az anyagból is hamarosan kötet jelenhet meg.

A projekt keretében vállalt egyéb munkálatok (így több száz rajzos tábla, fotótábla és térkép elkészítése/elkészíttése) is zökkenőmentesek voltak, a projektet befogadó Szegedi Tudományegyetem közbeszerzési szabályrendszerének megfelelően nyílt pályázatok révén a legolcsóbb árajánlatokkal sikerült megoldanunk ezeket a feladatokat is. Igen komoly munka volt mindezek lebonyolítása.

Ugyancsak fontos vállalása volt pályázatunknak a honfoglaló korpusz munkálatokhoz bármilyen módon kapcsolódó vagy pusztán érdeklődő kollégák szélesebb körének megszólítása, bevonása. Ezt workshopok révén kívántuk elérni. 2012 őszén került sor ez első ilyenre, amely végül már nem is egyszerű workshop volt, hanem egy komoly kétnapos konferenciává nőtte ki magát. Igen komoly előadások egész sorával, amelyen – nagy örömeinkre – képviseltette magát a hazai és külföldi honfoglalás korról foglalkozó kutatók színe-java. A hagyományteremtés szándéka részünkről egyértelmű: az újabb eredmények megtárgyalására a terveink szerint az idén megrendezésre kerülő újabb workshop/konferencia nyújt majd lehetőséget.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a korpusz sorozat újredefiniálása, új alapokra helyezése sikeres volt, a két szerkesztő új életet lehelt a vállalkozásba. Míg az ezt megelőző 1996 és

2010 közötti 15 éves periódusban összesen öt kötet látott napvilágot, addig az elmúlt projekt során csupán 4 év alatt jelent/jelenik meg öt kötet, amivel megdupláztuk a korábbi kötetek számát. Ráadásul a további kilátások is nagyon biztatóak. A sorozat szerkesztőinek újabb fiatal régész kollégák egész sorát sikerült megnyernie eddig még nem vizsgált térségek 10–11. századi leletanyagának feldolgozására (a teljesség igénye nélkül: Langó Péter, Kolozsi Barbara, Jakab Attila stb.), s időközben benyújtásra került az újabb K jelű OTKA pályázatunk is, melynek célja tehát folytatólagosan újabb hat térségre kiterjeszteni a kutatásokat. Ha törekvéseink sikert aratnak, immár elmondhatjuk, hogy valóban hatalmas lépést tettünk a 10–11. századi Kárpát-medencei leletanyag teljes feldolgozása irányába. Amennyiben terveink sikerülnek és újabb négy évre megkaphatjuk az OTKA támogatását, akkor valóban biztosítva lesz a sorozat további jövője.

Dr. Révész László

projektvezető

tanszékvezető egyetemi docens

Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszék

**MAGYARORSZÁG HONFOGLALÁS
ÉS KORA ÁRPÁD-KORI TEMETŐINEK
LELETANYAGA**

■ KISS ATTILA
Baranya megye X–XI. századi sírleletei.
Budapest 1983.

**MAGYARORSZÁG
HONFOGLALÁS KORI
ÉS KORA ÁRPÁD KORI SÍRLELETEI**

Megjelent kötetek

■ 1. RÉVÉSZ LÁSZLÓ
*A karosi honfoglalás kori temetők.
 Régészeti adatok a Felső-Tisza vidék
 X. századi történetéhez.* Miskolc 1996.

■ 2. KISS GÁBOR
*Vas megye 10–12. századi sír- és
 kincsleletei.* Szombathely 2000.

■ 3. M. NEPPER IBOLYA
*Hajdú-Bihar megye 10–11. századi sír-
 leletei I–II.* Budapest–Debrecen 2002.

■ 4. ISTVÁNOVITS ESZTER
*A Rétköz honfoglalás és kora Árpád-
 kori leletanyaga.* Nyíregyháza–Buda-
 pest 2003.

■ 5. RÉVÉSZ LÁSZLÓ
Heves megye 10–11. századi temetői.
 Budapest 2008.

■ 6. GÁLL ERWIN
*Az Erdélyi-medence, a Partium és a
 Bánság 10–11. századi temetői, szór-
 vány- és kincsleletei I–II.* Szeged 2013.

■ 7. TÓTH ANIKÓ
A nyíri mezőség a 10–11. században.
 Szeged 2014.

■ 8. HORVÁTH CIPRIÁN
*Győr és Moson megyék honfoglalás és
 kora Árpád-kori temetői és sírleletei.*
 Szeged 2014.

Előkészületben

■ 9. KOVÁCS LÁSZLÓ
*A Taktaköz 10–11. századi sír- és szór-
 ványleletei, valamint a tiszalúc-sarka-
 di II. századi temető.* Szeged 2015.

■ 10. GALLINA ZSOLT–VARGA SÁNDOR
*A Kalocsai-Sárcsőz 10–11. századi sír-
 és kincsleletei.* Szeged 2016.

